

Ч

“Часослов” (Острог, 1598)

Назва книги “Часослов” вказана в тексті цього видання таким чином “Часослов с Богом, имѣяй службу ношную и дневную по уставу святое соборное восточное церкви” (за В. Родоським – С. 49). На звороті арк. 121 вказано: “Выдрѣкована в лѣто ѿ создания мирѣ зрѣс [7106] июнѣ и [8]”, тобто 8.06.1598 року.

Часослов – богослужбове видання, де зібрано тексти повсякденного літургійного вжитку. Включає молитвословія щоденних церковних служб – полуношниця, утренні (ранньої відправи), часів із міжчассям, вечірні і повечір'я. Крім того, іноді має в складі деякі чини та молитви – канон Богородиці, тропарі, кондаки. Крім того, Часослови традиційно використовувалися як підручники для навчання грамоти.

Зберігся в єдиному примірнику. Інакше бібліографами називається “Часовник”. Титульний аркуш відсутній, примірник приплетений до неповного примірника іншого острозького видання “Правило истинного живота христіанскаго” 1598 року.

Перші сім аркушів позначені кириличними цифрами; далі нумеровані. Формат 8°. Складається із 122 нумерованих аркушів, рядків на сторінці – 22. Розмір 10 рядків – 50 мм. Дзеркало набору 107 x 58 мм. Художнє оформлення: заставки (ксилографічні – 16 із 4 дощок та із набірних елементів), кінцівки (4 з 2 дощок), в'язь, ломбарди, виливні прикраси.

Склад видання (за каталогами Каратаєва та Гусевої): “Начало вечерни” – арк. [1-9]; “Начало утрни” – арк. [10-22]; “Нача-

ло перваго часа” – арк. [23-27]; “Начало третяго часа” – арк. [28-33]; “Начало часа шестаго” – арк. [33-38]; “Начало девятого часа” – арк. [38-43]; “На литоргіи начало” – арк. [43-48]; “Начало павєрници великіа” – арк. [48-62]; “Кано^н Пресвете^с Богородце” – арк. [62-74]; “Начало павечерниці малої” – арк. [75-76]; “Чи^н павечерниці середней” – арк. [76-77]; “Начало полуношниця” – арк. [78-96]; “ина полѣношниця, пѣваема по вса суботы” – арк. [96-105]; “Тропарі въскре^ны и Бгородичны, и упокои” – арк. [110-115]; “Тропарі и бо^родичны и ко^ндаки дневныа” – арк. [116-119]; “Тропарі Бгородичны и крестобгородичны” – арк. [119-121].

На думку *М. Максимовича*, книга надрукована *В. Суразьким*.

Публікації: Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – Рис. 160.1-160.5 (10 арк. тексту, в тому числі кінцевий арк. із вихідними відомостями).

Місце зберігання: Росія, РНБ (С.-Петербург) (зі збірки Ф. А. Толстого).

Каталоги стародруків: Быкова Т. А. Каталог изданий Острожской типографии и трех передвижных типографий. – Ленинград, 1972. – № 11. – С. 29-30; В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания. – Вып. 4: Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шрифта второй половины XVI в. / Сост. Ю. А. Лабунцев. – Москва, 1979. – № 150. – С. 40; Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – № 160. – С. 1081-1082; Запаско Я., Ісаевич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. I (1574-1700). – № 42. – С. 32; Издания кириллической печати XV-XVI вв.: 1491-1600: Каталог книг из собрания ГПБ / РНБ;

Сост. В. И. Лукьяненко. – С.-Петербург, 1993. – № 134. – С. 266; Каратаев И. П. Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами. – С.-Петербург, 1883. – Т. 1. – № 152. – С. 279-280; Родосский А. Описание старопечатных и церковно-славянских книг, хранящихся в библиотеке С.-Петербургской духовной академии. – С.-Петербург, 1891. – Вып. I. – № 34. – С. 49.

Література: Ісаєвич Я. Д. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 133; Копержинський К. Острозька друкарня в Острозі та Дермані після Берестейської унії (1596 р.), її видання і діячі // Бібліологічні вісті. До 350-річчя друкарства. – 1574-1924. – Київ, 1924. – Ч. 1-3. – С. 76; Максимович М. Письма о князьях Острожских графине А. Д. Блудовой. – Київ, 1866 // Собрание сочинений. – Киев, 1876. – Т. 1. – С. 188; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 122.

*Наталія Бондар,
Микола Ковальський*

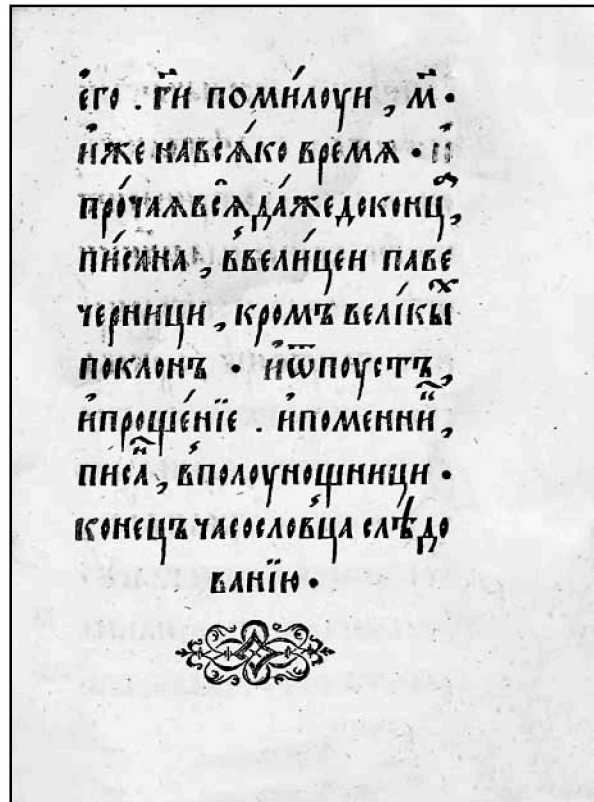
“Часослов” (Острог, 1602)

У післямові сказано, що “напечатана бысть сиа книжица Часослов глѣмаа, оученїа ради втрочать, повелѣнїемъ блѣгочестиваго кнѣа Конѣстентина, во стмѣ крещенїа Василїа, кнѣжати Устрозѣскаго и прочаа. Во бѣгоспасаемо^м ѿчизномъ градѣ его Устрозѣ в лѣто ѿ созданїа мира х^рзрї [7110], а ѿ поплоти нароженїа снѣ Бжїа Хѣ истинного Бга и Спса нїшего х^рахв [1602] мѣсеца декабрья дна і [10]” (цитата за Каратаєвим).

Надруковано великим шрифтом, що й “Книгу о постничествѣ” Василїя Велико-го (Острог, 1594), який, на думку дослідників, належав П. Мстиславцю і був перевезений ним або одним із його учнів до Острога на початку 90-х рр. XVI століття. Орнаментальне оформлення книжки, зокрема, її заставки також мають місце у віленських виданнях П. Мстиславця. До особливос-

тей видання належить використання червоної крапки. Таким прийомом активно користувався П. Мстиславець, зокрема, у виданні Псалтиря (Вільно, 1576).

Часослов острозького друку 1602 р. належить до надзвичайно рідкісних видань – зберігся у двох примірниках, в обох бракує початку, зокрема, титульного аркуша. Надруковано форматом в 4°, складається із 176 не-нум. арк., організованих у 44 чотириаркушних зошити. Сигнатуру позначено кирилическими цифрами, розміщено на першому аркуші кожного зошита внизу праворуч. Має 12 рядків на сторінці, розмір 10 рядків – 130 мм, дзеркало набору – 140 x 89 мм. Прикрашений заставками, кінцівками, виливними прикрасами. Друк двоколірний.

Сторінка острозького “Часослова” 1602 року

Склад видання – [“Начало вечерни”] – арк. [1-18], “Начало г [3] го часа” – арк. [9-66]; “Начало утрени” – арк. [67-105]; “Начало павечерници” – арк. [106-129]; “Канонъ